

מקודשת הכתלים). או כיון שיוחנן כהן גדול ראה שללא הטבעות עלול כאמור לצאת קלקולים של הקרבת בעלי מומים וטרפות, סמך על זה להוסיף על הבנין [בדומה לתני הגמ' בסוכה (שם), שלצורך צניעות, הוסיפו גזוזטראות לשמחת בית השואבה, עליהן עמדו הנשים] (עזרת כהנים מדות ג, ה בני יוסף ד"ה הנה לכאורה).

שְׁמוֹנָה אֲמוֹת, הרחיקו את הטבעות מן המזבח שיעור זה, להילוך רגלי הכהנים הרבים העוברים שם [ואילו בין השולחנות לנסיך, שלא עברו שם כהנים רבים, די בריחוק ארבע אמות, כמבואר להלן] (עזרת כהנים מדות ה, ב בני יוסף ד"ה שמונה אמות). או כדי שהבהמה לא תרביץ גללים סמוך למזבח (דרך חכמה [לגר"ח קניבסקי] בית הבחירה ה, צג).

לְשִׁלְחָנוֹת, עליהם הדיחו את הקרביים (רש"י כאן. וראה תוס' כאן, ולהלן ד"ה ששם מדיחין, ושיח יצחק שם, המקשה שסתרו התוס' משנתם, אם הדיחו עליהם את הקרביים או את הבשר, וראה מהרש"א שם). ויש סובר, שהיו מפשיטים ומנתחים עליהם את הבשר (רבינו אליקים). ועל אף ש'אין עניות במקום עשירות', לא עשו את השולחנות מזהב או כסף, כי הם מחממים את הבשר ועלול להסריח, ואילו של שיש מצננו (ראה תמיד לא, ב ורא"ש שם), ועל הנס שמעולם לא הסריח בשר קודש [המבואר באבות (ה, ה)] לא סמכו, משום ש'אין סומכין על הנס' (נ"פ גירסת הר"ש סירילאו בירושלמי שקלים י, ב, רא"ש תמיד שם; רע"ב שקלים ו, ד).

מִן הַשְּׁלֵחָנוֹת לְנִסְיֵין אֲרָבַע, 'ננסין' הם עמודים נמוכים התקועים בקרקע, אשר ווי ברזל תחובים בהם, עליהם תלו את הבהמות להפשטת עורן (רש"י). ויש סובר, שהיו תולים עליהם את נתחי הבשר (רבינו אליקים). ונקראו העמודים הללו 'ננסין', משום שביחס לעמודי העזרה הם היו נמוכים, כננס הנמוך משאר בני אדם (עזרת כהנים מדות ג, ה בני יוסף ד"ה עמודים ננסין [א], המביא בשם הרבא"ד שעשאוים נמוכים כדי שיהו נוחים לעבודה).

ומקום השולחנות היה ארבע אמות, והם בכלל שטח ה'מוֹתֵר' המוזכר להלן, וכיון שמידות רוחבן מפורשות בבניא (יחזקאל מ, מב), לא טרח התנא לפרשן (רש"י, וראה רש"ש התמה, שבכתוב שם מפורש שרוחב כל שולחן היה אמה ומחצה). או משום שלא היה להם מקום קבוע, אלא טלטלום לפי הצורך (תפארת ישראל מדות ה יכין ד). ויש סוברים, שמקום השולחנות מוזכר במשנה, ש'מן השלחנות לננסין ארבע', כולל את השולחנות (ח' הגר"א מדות ה, ב).

מִן הַנִּסְיֵין לְכוֹתֵל עֲזָרָה שְׁמוֹנָה אֲמוֹת, להילוך הכהנים הרבים העוברים שם, משום שהיו סמוכים לשערים (עזרת כהנים מדות ה, ב בני יוסף ד"ה שמונה אמות), או בכדי שהקיר לא יתלכלך מהדם הניתז בשעת השחיטה, הרחיקו את בית המטבחים שיעור זה (דרך חכמה [לגר"ח קניבסקי] בהה"ל בית הבחירה ה, ג ד"ה מכותל צפוני).

והנכון היה לסדר את תבנית העזרה לפי סדר העבודה, לקבוע את הטבעות סמוך לכותל הצפוני, אחריהם יבואו הננסים להפשטת העור, ואחריהם השולחנות להדחת הקרבן, ומשם יעלוהו למזבח להקרבה, אלא שאם הטבעות היו רחוקים מן המזבח, היה עלול הדם לקרוש ולא יהא ראוי לזדיקה (עזרת כהנים מדות ה, ב בני יוסף ד"ה מן המזבח, בת"י שני).

נִמְצָא מִזְבַּח מִכּוּוֹן כְּנָגַד הַיָּכָל וכוּתְלָיו, וכיון שרבי יהודה סובר שהמזבח היה באמצע העזרה כנגד הפתחים, מה ששינוי שכותל המזרחי היה נמוך משאר כתלים הוא כדעתו, שהרי גובה המזבח חוסם את ראיית פתח ההיכל (רש"י לעיל ע"א). ומה שבגמ' בזבחים (נט, ב - ס, א) מבואר שלדעת רבי יהודה גובה המזבח היה רק שלש אמות בלבד, היינו מזבח שעשה משה במשכן, אך מודה שבמקדש היה גובהו עשר אמות [עם הקרנות, ותשע ללא הקרנות (שיח יצחק)] (רש"ש זבחים סב, א, וראה בריטב"א לעיל ע"א, שמחמת קושיא זו דוחה את פירוש רבותיו של רש"י, ומפרש כרש"י).

עֲזָרָה, נקראת כן כי ממנה באה עזרה לישראל, וכמאמר הכתוב 'ישלח עזרך מקודש' (תוס' י"ט מדות ב, ו, ב) בשם ירושלמי ברכות ד, או משום ששם היו מתקבצים להתפלל לא-ל, השומע ועוזרם (הערוך ערך עזרה, מובא במלאכת שלמה מדות ה, א).

וְאֵחָתָה עֲשָׂרָה אֲמָה אַחֲרֵיהֶן בֵּית הַכְּפֹרֶת, והוא מקום דריסת רגלי ישראל (גמ' להלן כא, א), וקדושתו קלה מקדושת שאר עזרה (רש"י תמורה ל, ב), וצ"ע למה קדושתו קלה, ואדרבה קדושתו צריכה להיות גבוהה יותר, שהרי הוא בצד מערב (עזרת כהנים מדות ה, א בני יוסף ד"ה ואחת עשרה [ב]).

הַכֶּבֶשׂ וְהַמִּזְבֵּחַ שְׁשִׁים וְשָׁתַיִם, ואף שהמזבח היה שלשים ושתים אמה, וכן הכבש היה שלשים ושתים אמה, שניהם יחד היו רק ששים ושתים אמות ולא ששים וארבע אמות, משום ששתי האמות העליונות של אורך הכבש הן מעל האמה של הסובב והאמה של היסוד, ונבלעות באורך המזבח (גמ' זבחים סב, ב, וראה שם נד, א, שהגמ' מבארת כי לדעת רב שלא היה יסוד בצד דרומי כלל, הכונה שהכבש היה כנגד אמה יסוד שהיתה אמורה להיות אילו היה יסוד).

וְלִטְפָעוֹת - שהיו קבועות בקרקע, אשר הכניסו לתוכן את צוואר הבהמה לצורך שחיטתה [שלא תזוז] (רש"י כאן ובסוטה מה, א, ורא"ש מדות לו, ב, ורע"ב שם ג, ה). ויש סוברים, שהכניסו לתוכן את רגלי הבהמה וידיה (רמב"ם בפיה"מ סוטה ט, י, תמיד ד, א ומדות ג, ה). וטבעות אלו היו בצד צפון, לבהמות קדשי קדשים הנשחטות שם (רש"י כאן). ויש סובר, שנתקנו לכל הבהמות, אך כיון שרוב הבהמות הן קדשי קדשים, קבעו אותן בצפון (רא"ש מדות לו, ב). ובתחילה היו נוהגים לשרוט לקרבן בין קרניו, כדי שיפול דם לעיניו ולא יוכל לראות, או חבטו ראשו במקל, וכך יכלו להפילו לארץ ולשחטו בנקל, אך כיון שהשריטה נראית כמזם, והחבטה במקל עלולה לגרום לנקב בקרום המוח, תיקן יוחנן כהן גדול את הטבעות (סוטה מז, א, ו-מח א-ב). והטעם שלא כופתים את הקרבן [ולא יצטרכו לטבעת זו], יש סובר משום בזיון קדשים, ויש שסובר שהוא משום חוקות הגויים [שהיו רגילים לכפות כך זבחם לעבודת כוכבים] (משנה תמיד לו, ב, וגמ' שם לא, ב, המבארת גם נפק"מ בין הטעמים).

ואף שאמר הכתוב 'הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל וגו'' (דברי הימים א כט, יט), שאסור לשנות מצורת בנין הבית וכליו (ראה עירובין קד, א, פסחים פו, א, ועוד), יוחנן כהן גדול הוסיף את הטבעות, משום שהאיסור הוא הוספה בכתלים, אבל על הוספה בקרקע אין איסור (יד דוד סוכה נא, ב, אך מפקפק על תירוץ זה שקדושת הריצפה חמורה

שבעת ימים פרק ראשון יומא

מזן: [א]

אחת עשרה אמות המזרחיים, והיא הנקראת 'עזרת ישראל'. משם ולצד מערב, בקום דריסת רגלי הכהנים בלבד, אחת עשרה אמה, והיא הנקראת 'עזרת כהנים' (וביחד הם עשרים ושתיים אמות). משם ולמערב עמד קנבץ החיצון שאורכו שלשים אמות (וביחד הם חמשים וארבע אמות). בין האולם שממערב לעזרה ולקנבץ החיצון, עשרים ושתיים אמות (וביחד הם שבעים ושש אמות). וההיקף הכולל את האולם ההיכל וקודש הקדשים, אורכו אמה ועוד אחת עשרה אמה אחריו בית הכפורת ממערב להיכל וקודש הקדשים עד כותל המערבי של העזרה (וביחד הם מאה ושמונים ושבע אמות). עד כאן פירטה המשנה את אורך העזרה, מכאן מפרטה המשנה את רוחב העזרה. פון הדרום לקפון, אמה ושלישים ותקיש אמות. מחוכם, הקבש והקפוח, ששים ושתיים אמות, שהמזבח שלשים ושתיים אמה והכבש בתחתיה הוא שלשים אמה. נותרו שבעים ושש אמות, מחוכם פון הקפוח לקפוחות הקבועות בקרקע העזרה, שבהם היו מכניסים את ראשי בהמות קדשי קדשים בזמן השחיטה שהרי שחיתתן מצפון למזבה, שמונה אמות. נותרו ששים וחמש אמות. מחוכם בקום הפקעות, עשרים וארבע אמות. נותרו ארבעים ואחת אמות. פון הפקעות

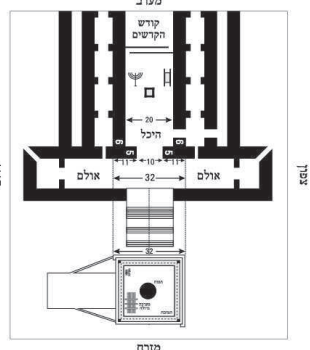
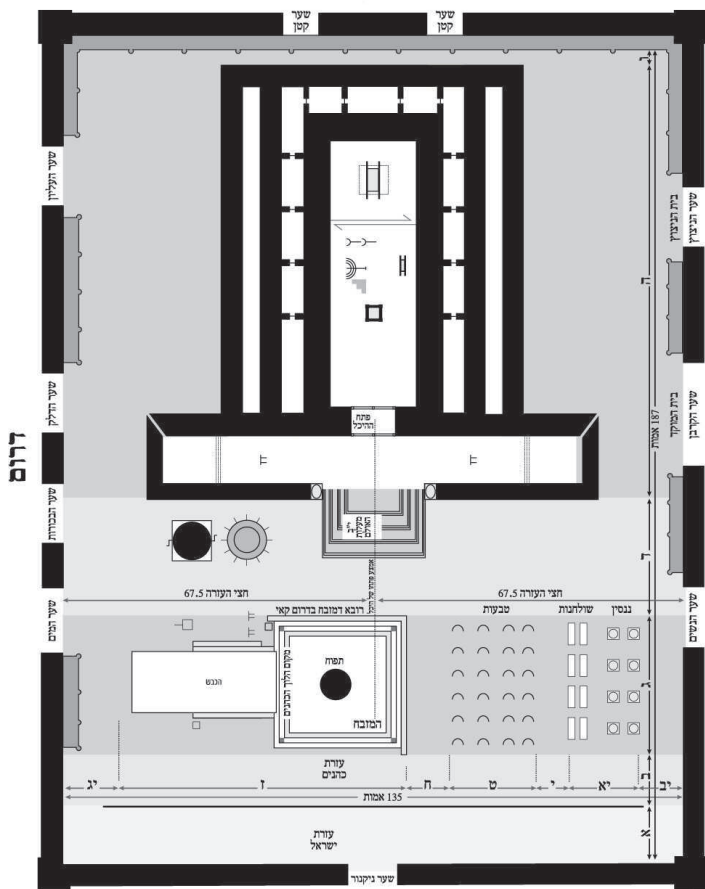
עשר אמות אמצעות של המזבח, מכוונות היו קנגד כל פתחו של היקף שהיה באמצע העזרה והיה רחבו עשר אמות, ונותרו מרוחבו של המזבח עשרים ושתיים אמות, מהן אחת עשרה אמה לקפון העזרה, חמש אמות מתוכם היו כנגד ההיכל, ושש הנותרים היו כנגד עובי כותל הצפוני של ההיכל שהיה שש אמות, ואחת עשרה אמה לקדום העזרה, חמש אמות כנגד ההיכל, ושש אמות כנגד עובי כותל ההיכל הדרומי. נקצא קנבץ קבון קנגד היקף ובזקו, ששטח ההיכל היה עשרים אמה, וכותליו משתי צידיו שתיים עשרה אמה.²

מוכיחה הגמרא שרבי יהודה חולק על המשנה במידות: נאי קלקא דקתך - ואם נאמר שמסכת פדות רבי יהודה היא - שנחתה על ידי רבי יהודה, יקשה, וכי קנבץ באמצע עזרה מי משפחת ציה - האם לפי מסכת מדרת אפשר לומר שהמזבח נמצא באמצע העזרה, ונתתן במסכת מידות (פ"ה מ"א), קל היקף הקנדה, עזרת ישראל והכהנים האולם וההיכל, היתה אורך אמה ושמונים ושבע אמות ממזרח למערב, על רחב אמה ושלישים ותקיש אמות מן הצפון לדרום, ומפרטה המשנה, פון הפקוח לקפוח אמה ושמונים ושבע אמות, מחוכם בקום דריסת רגלי ישראל שרשאים להיכנס לשם,

שלשים ושתיים אמה אך לאחר גובה אמה של היסוד התקטן באמה, וגם לאחר הסוכב (שעליו חילכו הכהנים) התקטן באמה. ולכן אף על פי שמחילת הכבש עד ראשו של המזבח היה שמונה שלשים ושתיים אמה אבל בתחתיה היה שמונה רק שלשים אמה (פחות שתי אמות של כניסת היסוד וכניסת

א. שהרי ההיכל היה רחבו עשרים אמות, ופתחו עשר אמות, נמצא שמפתח ההיכל עד קיר ההיכל היו חמש אמות מכל צד. ב. (ראו אורז א). ג. מלבד עזרת ששים שחיתה מדרחיה יתו, ומרובעת היתה, מאה שלשים וחמש אמות על מאה שלשים וחמש אמות. ד. (ראו אורז ב). ה. המזבח בתחתיה היה

איור ב
מערב



- א. מקום דריסת רגלי ישראל (עזרת ישראל), י"א אמה
- ב. מקום דריסת רגלי הכהנים (עזרת כהנים), י"א אמה
- ג. מזבח, שלשים ושתיים אמות
- ד. בין האולם ולמזבח, עשרים ושתיים אמות
- ה. האולם וההיכל, מאה אמה
- ו. אחריו בית הכפורת, י"א אמה
- ז. הכבש והמזבח, ששים ושתיים אמות
- ח. מן המזבח ולטבעות, שמונה אמות
- ט. מקום הטבעות, עשרים וארבע אמות
- י. מן הטבעות לשולחנות, ארבע אמות
- יא. מקום השולחנות וביניהן לנגסין, ומקום הנגסין, שש עשרה וחצי אמות
- יב. מן הנגסין למזבח הצפוני, שמונה אמות
- יג. מן המזבח הדרומי עד הכבש, שתיים עשרה וחצי אמות

מזרח